

Dr Dorota KAŁUŻA-KOPIAS

Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej
Uniwersytet Łódzki

6. Migracje w województwie łódzkim

6.1. Wstęp

Migracje ludności obok ruchu naturalnego są istotnym zjawiskiem wpływającym na zmiany liczby i struktury ludności. Poziom migracji, ich struktura oraz kierunki są odzwierciedleniem sytuacji społeczno-gospodarczej i politycznej istniejącej w danym kraju i czasie. Przez ostatnie 60 lat przemieszczenia wewnętrzne ludności uległy znacznemu osłabieniu, przy jednoczesnym wzroście natężenia migracji zagranicznych. W ostatniej dekadzie XX wieku nastąpił spadek znaczenia przemieszczeń ze wsi do miast. Na sile zaczęły przybierać przemieszczenia wewnątrz obszarów metropolitalnych, głównie z miast centralnych do stref podmiejskich oraz wyludnianie się obszarów peryferyjnych (Kurek, Gałka, Wójtowicz 2014). Wzrost znaczenia migracji z miast na wieś jest w dużej mierze efektem suburbanizacji, w efekcie której zamożniejsza ludność miast, szukająca bardziej komfortowych warunków życia, osiedla się na terenach podmiejskich (tj. wiejskich, które utraciły już dawno swój rolniczy charakter). W przypadku migracji zagranicznych, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, wyraźnie wzrosły rozmiary emigracji z kraju, jak również zwiększyła się liczba krajów, do których Polacy zaczęli wyjeżdżać.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skali zmian, jakie wystąpiły w latach 2002–2015 w ruchu wędrownym w województwie łódzkim (choć niekiedy ze względu na dostępność danych zmuszeni będziemy do analizy krótszego okresu). Niniejsze opracowanie jest uaktualnionym fragmentem szerszej pracy na temat procesów migracyjnych w regionie łódzkim w XXI wieku (Kałuża-Kopias 2015), stanowiącym zaktualizowaną i rozszerzoną wersję części obszernego opracowania dotyczącego przemian demograficznych województwa łódzkiego (Szukalski 2015).

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione migracje zagraniczne i wewnętrzne w województwie łódzkim ogółem oraz na poziomie powiatów, zdefiniowane jako zmiana stałego miejsca zamieszkania (czyli, jak wspomniano wcześniej zameldowania i wymeldowania). Podstawę analizy stanowiły informacje dostępne w bazie Głównego Urzędu Statystycznego *Demografia*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

6.2. Migracje wewnętrzne

Warto przyjrzeć się ogólnym rozmiarom migracji na stałe w województwie łódzkim. Dane przedstawione w tabeli 6.1 wskazują na utrzymywanie się ujemnego salda przemieszczeń wewnętrznych.

Tabela 6.1. Kierunki migracji wewnętrznych w województwie łódzkim w latach 2002–2015 (w osobach)

Lata	Napływ migracyjny			Odpływ migracyjny			Saldo migracji ogółem
	Ogółem	Z miast	Ze wsi	Ogółem	Do miast	Na wieś	
2002	22566	12797	9769	23973	13052	10921	–1407
2003	24550	14681	9869	25465	13817	11648	–915
2004	23804	14541	9263	25283	13196	12087	–1479
2005	23869	14348	9521	25433	13377	12056	–1564
2006	26198	15570	10628	27969	14770	13199	–1771
2007	28443	17268	11175	30096	15078	15018	–1653
2008	21351	13277	8074	22694	11439	11255	–1343
2009	21567	13278	8289	22939	11610	11329	–1372
2010	22572	14382	8190	24329	12252	12077	–1757
2011	22693	14146	8547	24537	12638	11899	–1844
2012	21415	13086	8329	23058	11787	11271	–1643
2013	22812	14218	8594	24916	12491	12425	–2104
2014	21591	13127	8464	23292	11844	11448	–1701
2015	20418	12268	8150	22145	11357	10788	–1727
łącznie w latach 2002–2015	323849	196987	126862	346129	178708	167421	–22280

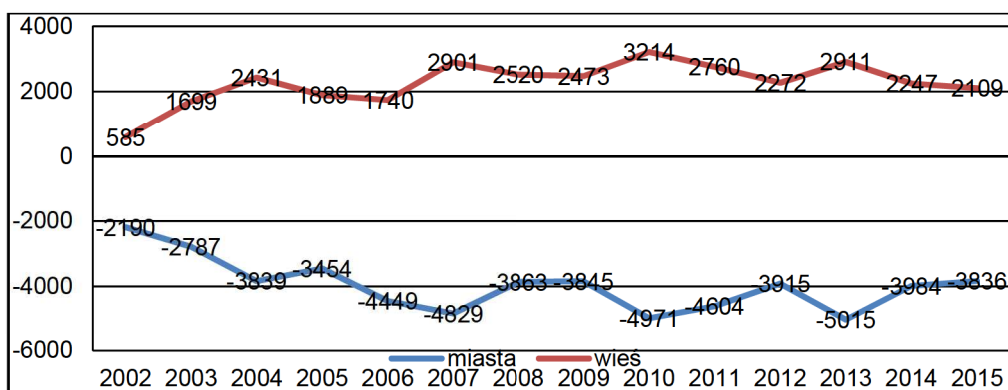
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

W latach 2002–2015 występowała trwała przewaga odpływu ludności nad napływem do województwa, co przełożyło się na ubytek migracyjny mieszkańców. W 2015 r., w wyniku zameldowań i wymeldowań na pobyt stały, ujemne saldo migracji wynosiło 1,7 tys. osób. Natężenie ubytku migracyjnego w badanym okresie było stosunkowo niewielkie i nie przekraczało przeciętnie 1 osoby na 1000 ludności. W 2015 r. w wyniku migracji województwo łódzkie

traciło 0,7 mieszkańca na 1000 ludności. W skali całego analizowanego okresu w wyniku przemieszczeń wewnętrznych województwo straciło ponad 22 tys. mieszkańców.

Uwzględniając podział na obszary miejskie i wiejskie, widać, że w analizowanym okresie w miastach w województwie łódzkim dominował trwały odpływ mieszkańców, natomiast obszary wiejskie charakteryzowały się dodatnimi saldami migracji. W 2015 r. w obszarach miejskich województwa ujemne saldo migracji wewnętrznych wynosiło ponad 3,8 tys. ludności (w 2002 r. wynosiło ono ok. minus 2 tys. mieszkańców). W tym samym roku wsie odnotowały dodatni przyrost migracyjny mieszkańców z obszarów województwa i spoza niego na poziomie 2,1 tys. (w 2002 r. – niespełna 600 osób). W całym analizowanym okresie mieliśmy do czynienia ze wzrostem ujemnych sald migracji w przypadku miast województwa, zaś na obszarach wiejskich występowała sytuacja przeciwna (wyk. 6.1.). Zjawisko ubytku wędrownego ludności w miastach i przyrostu migracyjnego na obszarach wiejskich jest obserwowane od pewnego czasu w całym kraju (Janiszewska 2015). Jest to w dużej mierze spowodowane efektem suburbanizacji, związanej z lokowaniem inwestycji w dużych ośrodkach miejskich i obszarach je otaczających (Kałuża-Kopias 2010). Konsekwencją metropolizacji¹ działań gospodarczych jest selektywny napływ na te obszary kapitału ludzkiego. Głównie ludzi w średnim wieku, których dochody są wyższe od średnich w regionie.

Wykres 6.1. Salda migracji w miastach i na wsi województwa łódzkiego w latach 2002–2013 (w osobach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

¹ Metropolizacja oznacza, iż mamy do czynienia z dekoncentracją wewnątrz aglomeracji miejskiej, tj. rozwojem przestrzennym aglomeracji poprzez wzrost przemieszczeń ludności na obszary okalające wyraźnie zaznaczone centrum miejskie.

Sprawdźmy zatem, jak wyglądała atrakcyjność migracyjna województwa łódzkiego. Jako miernik atrakcyjności migracyjnej przyjęto wskaźnik przedstawiający relację salda migracji do obrotu migracyjnego. Ujemna wartość wskaźnika oznacza, że dany teren jest obszarem odpływowym (co interpretowane jest w ten sposób, że ludność z niego „ucieka”), wartości bliskie zeru oznaczają niską atrakcyjność migracyjną (lub małą efektywność migracji), a wartości dodatnie, że jest to atrakcyjny teren do zamieszkania (Obraniak 2007). Jednak – jak wskazuje Holzer (2003) – jest to umowna interpretacja tego wskaźnika, która nie wynika ze znajomości faktycznych przyczyn napływu i odpływu.

Obliczone wartości wskaźnika efektywności migracyjnej w analizowanym okresie świadczą o odpływowym charakterze województwa łódzkiego (tab. 6.2.). Ponadto, pomiędzy 2002 a 2015 rokiem bezwzględna wartość miernika wzrosła, co świadczy o wzroście ruchliwości przestrzennej ludności, głównie na skutek wyjazdów na stałe z województwa, a jednocześnie informuje o spadku atrakcyjności osiedleńczej tego obszaru.

Tabela 6.2. Wskaźnik efektywności migracji w latach 2002–2015 (w %)

Lata	Wartość wskaźnika
2002	–3,0
2003	–1,8
2004	–3,0
2005	–3,2
2006	–3,3
2007	–2,8
2008	–3,0
2009	–3,1
2010	–3,7
2011	–3,9
2012	–3,7
2013	–4,4
2014	–3,8
2015	–4,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS; <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>.

Analizując ruch wędrowniczy w województwie łódzkim na poziomie powiatów, widać, że większość z nich charakteryzowała się ujemnym saldem migracji (tab. 6.3.).

Tabela 6.3. Salda migracji wewnętrznych w powiatach w latach 2002–2015 (w osobach)

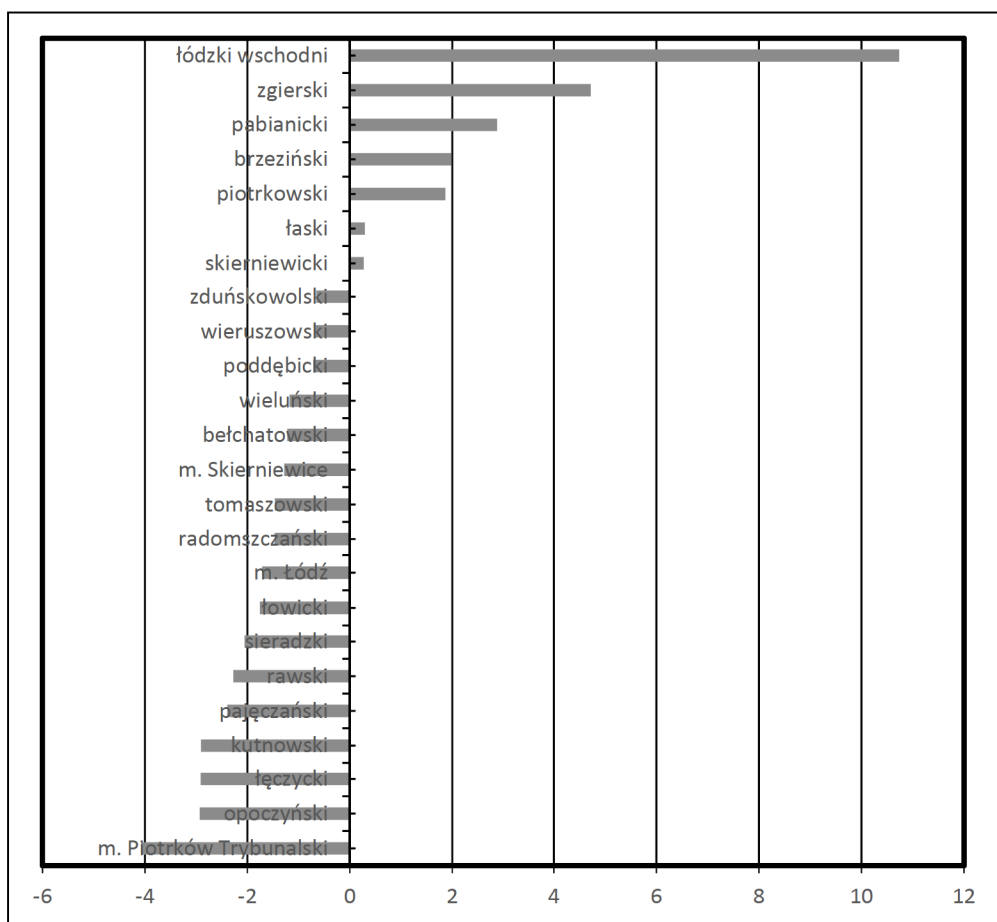
Powiaty	W 2015 roku	Łączny przyrost migracyjny w latach 2002–2015
bełchatowski	–295	–1648
brzeziński	+60	+726
kutnowski	–270	–3619
łaski	+1	+177
łęczycki	–152	–1863
łowicki	–137	–1730
łódzki wschodni	+350	+8346
m. Łódź	–755	–15609
m. Piotrków Trybunalski	–217	–3860
m. Skierniewice	–238	–749
opoczyński	–246	–2765
pabianicki	+332	+4102
pajęczański	–102	–1530
piotrkowski	+44	+2019
poddębicki	+22	–361
radomszczański	–269	–2087
rawski	–47	–1348
sieradzki	–206	–2981
skierniewicki	+79	+122
tomaszowski	–199	–2125
wieluński	–96	–1104
wieruszowski	–33	–342
zduńskowolski	–44	–534
zgierski	+691	9102

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

Największe bezwzględne rozmiary ubytku migracyjnego w całym badanym okresie występowały w Łodzi. Również trwały ubytek migracyjny charakteryzował miasta Piotrków Trybunalski i Skierniewice oraz powiaty: kutnowski, sieradzki, rawski, radomszczański, pajęczański, opoczyński, łęczycki oraz wieluński. Przewaga odpływu ludności nad jej napływem w większości lat badanego okresu była odnotowywana również w powiecie poddębickim.

Mimo że Łódź charakteryzowała się największymi bezwzględnymi rozmiarami ujemnego salda migracji, to natężenie ubytku migracyjnego dla miasta było znacznie mniejsze niż w przypadku pozostałych powiatów odpływowych (wyk. 6.2.). W latach 2002–2015 przeciętna roczna intensywność ubytku migracyjnego dla Łodzi nie przekraczała 1 osoby na 1000 mieszkańców ($-0,6\text{‰}$). W tym samym czasie w Piotrkowie Trybunalskim średnioroczne natężenie ujemnego salda migracji wynosiło prawie 4 osoby ($-3,8\text{‰}$), natomiast powyżej 2. osób na 1000 mieszkańców w wyniku migracji traciły przeciętnie rocznie powiaty: kutnowski ($-2,7\text{‰}$), łęczycki ($-2,7\text{‰}$), opoczyński ($-2,7\text{‰}$), pączęchański ($-2,2\text{‰}$), rawski ($-2,2\text{‰}$).

Wykres 6.2. Średnioroczne salda migracji dla powiatów województwa łódzkiego w latach 2002–2015 (na 1000 ludności powiatu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

Odmienne przedstawiała się sytuacja w przypadku powiatów sąsiadujących ze stolicą województwa (brzezińskim, łódzkim wschodnim, pabianickim, zgierskim) oraz w piotrkowskim, które w analizowanym okresie charakteryzowały się względnie stałym i wysokim dodatnim saldem migracji ludności (tab. 6.3.). W latach 2002–2010⁵ w powiecie łódzkim wschodnim na skutek dodatniego salda migracji przybywało średnio rocznie ok. 10 osób na 1000 mieszkańców, w powiecie zgierskim ponad 4 osoby, a ponad 2 w brzezińskim, pabianickim i piotrkowskim.

Jak wynika z dotychczasowych badań (Liszewski 2005; Mikulec 2008), powiaty: łódzki wschodni, brzeziński, pabianicki i zgierski wraz miastem Łodzią tworzą obszar metropolitalny Łodzi. Według Śleszyńskiego (2013) funkcjonalny region miejski² w przypadku Łodzi tworzy 19 gmin³, które wchodzi w skład tych czterech powiatów.

Podobnie jak dla ogółu województwa został obliczony wskaźnik atrakcyjności migracyjnej powiatów (tab. 6.4.). Jego wartości wskazują na wysoki poziom atrakcyjności osiedleńczej powiatu łódzkiego wschodniego. W przypadku tego powiatu, wartości współczynnika efektywności były znacznie wyższe niż otrzymane wartości współczynników dla powiatów pabianickiego i zgierskiego, które należały również do obszarów atrakcyjnych osiedleńczo.

W latach 2002–2015 do najmniej atrakcyjnych osiedleńczo powiatów należał Piotrków Trybunalski, w przypadku którego wysoki poziom efektywności wynikał ze znacznie większych rozmiarów odpływu niż napływu do powiatu, co w konsekwencji dawało względnie duże ujemne saldo migracji i zarazem wysoką efektywność. Najmniejszą ruchliwością przestrzenną charakteryzowała się ludność powiatów łaskiego, poddębickiego, skierniewickiego, wieruszowskiego i zduńskowolskiego.

Z wcześniejszych opracowań (Szukalski 2012) wynika, że po 2002 r. zdecydowana większość mieszkańców opuszczających Łódź osiedlała się głównie w powiatach zgierskim i łódzkim wschodnim (średnio rocznie 76% ogółu odpływu z miasta). Do gmin, do których w ostatnich latach mieszkańcy Łodzi przeprowadzają się najczęściej, należą: Aleksandrów Łódzki, Nowosolna, Andrespol, Zgierz, Rzgów, Stryków, Lutomiersk i Pabianice.

² Funkcjonalny region miejski to obszar spójny pod względem przestrzennym, charakteryzujący się istnieniem powiązań funkcjonalnych i społeczno-gospodarczych pomiędzy rdzeniem miejskim a jego otoczeniem; http://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/wiadomosci/zit/dokumenty/kryteria_delimitacji.pdf.

³ Łódź – jako miasto rdzeń, Aleksandrów Łódzki, Andrespol, Brójce, Brzeziny (zarówno gmina miejska, jak i wiejska), Dobroń, Koluszki, Konstantynów Łódzki, Ksawerów, Lutomiersk, Nowosolna, Pabianice (zarówno gmina miejska, jak i wiejska), Rzgów, Stryków, Tuszyn, Zgierz (zarówno gmina miejska, jak i wiejska).

Tabela 6.4. Wskaźnik efektywności migracyjnej (w %)

Powiaty	2002	2005	2007	2009	2011	2013	2015
bełchatowski	4,9	-2,9	2,0	-5,2	-7,1	-11,7	-8,1
brzeziński	-4,6	11,0	5,0	13,3	0,9	0,5	11,0
kutnowski	-9,9	-13,2	-17,3	-12,8	-9,9	-12,1	-10,4
łaski	-8,0	0,1	-0,8	6,8	2,1	-2,7	2,6
łęczycki	-16,5	-17,1	-14,5	-14,6	-11,1	-12,5	-15,7
łowicki	-6,2	-6,9	-8,7	-8,0	-10,2	-5,2	-10,4
łódzki wschodni	28,9	31,4	26,1	32,0	33,9	31,9	28,9
m. Łódź	-13,2	-12,3	-13,6	-17,0	-16,3	-15,5	-14,2
m. Piotrków Trybunalski	-28,9	-29,4	-21,8	-27,4	-18,2	-19,8	-25,6
m. Skierniewice	14,3	9,1	-2,5	-7,1	-8,9	-9,8	-19,6
opoczyński	-10,7	-12,1	-18,4	-10,7	-14,9	-15,1	-14,0
pabianicki	11,0	9,0	7,7	13,9	12,8	13,8	10,3
pajęczański	-14,5	-15,7	-12,4	-5,9	-7,4	-8,7	-9,3
piotrkowski	1,9	7,4	9,3	11,4	8,1	7,9	10,8
poddębicki	-5,5	-7,1	-7,0	-2,4	-3,7	-5,9	0,4
radomszczański	-4,3	-6,7	-5,5	-5,5	-2,7	-5,8	-12,6
rawski	-13,0	-5,8	-9,8	-11,7	-6,6	-12,3	-7,4
sieradzki	-8,8	-11,7	-6,9	-10,4	-9,0	-6,3	-10,2
skierniewicki	-15,1	-15,5	-3,6	3,4	11,1	6,4	4,9
tomaszowski	-5,3	-5,8	-2,6	-3,9	-9,6	-10,7	-12,4
wieluński	-7,0	-1,1	-4,0	-3,0	-4,8	-6,6	-10,2
wieruszowski	1,0	-3,1	-2,8	-5,0	-8,6	-7,2	-0,9
zduńskowolski	-2,5	-0,4	-0,7	-4,1	-6,0	-4,6	-10,7
zgierski	16,4	20,5	18,6	16,7	19,7	16,6	15,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>.

6.3. Migracje zagraniczne⁴

Warto zatem przyjrzeć się przemieszczeniom zagranicznym ludności województwa łódzkiego. Wypada przypomnieć, że informacje dotyczące imigracji i emigracji pochodzące z ewidencji bieżącej dotyczą wyłącznie faktów migracji związanych z zameldowaniem na pobyt stały (imigracja) i wymeldowaniem (emigracja), a więc nie obejmują wszystkich rodzajów przemieszczeń ludności (m.in. związanych z pobytem nielegalnym i wyjazdami czasowymi). Tymczasem wyniki ostatniego spisu ludności z 2011 r. wskazują, że poza granicami Polski przebywa powyżej 3 miesięcy ponad 73,5 tys. mieszkańców województwa łódzkiego, z czego powyżej jednego roku 56,5 tys. osób⁵. Z szacunków GUS wynika, że pod koniec 2014 roku poza granicami Polski przebywało czasowo ok. 2,3 mln mieszkańców naszego kraju, tj. o 124 tys. (5,6%) więcej niż w końcu 2013 r.⁶. Niestety, nie możemy tej wielkości rozdystrybuować pomiędzy jednostki administracyjne, w związku z tym należy zdawać sobie sprawę z niedoszacowania skali zjawiska w przypadku oficjalnych statystyk.

Generalnie – wedle oficjalnych danych – w całym okresie analizy województwo łódzkie miało ujemne saldo migracji zagranicznych (tab. 6.5.).

Tylko w 2009 r. jednorazowo odnotowano nadwyżkę przyjazdów nad wyjazdami (saldo +108 osób). Wśród emigrantów znaczącą przewagę mieli mieszkańcy miast województwa. Przybywający do województwa imigranci osiedlali się głównie na obszarach miejskich. W latach 2004–2014⁷ łączne natężenie ubytku migracyjnego wyniosło mniej niż 2 osoby na 1000 ludności (1,4). Wskazuje to na niewielkie znacznie migracji legalnej, tj. rejestrowanych faktów wyjazdu w stosunku do przyrostu rzeczywistego ludności w województwie. W latach 2004–2014 największe zarówno bezwzględne, jak i względne rozmiary ujemnego salda migracji wystąpiły po przystąpieniu Polski do UE. Kulminacyjnym rokiem był 2006, w którym ujemne saldo migracji wyniosło 1 138 osób. Według danych z ostatniego spisu ludności, najczęściej mieszkańcy województwa łódzkiego wyjeżdżali za granicę z zamiarem podjęcia pracy (73,6% emigrantów).

⁴ Ze względu na niedostateczną jakość danych dotyczących migracji zagranicznych na pobyt stały za 2015 r., dane te, a także dane o migracjach długookresowych GUS zdecydował się nie publikować. W związku z tym faktem, w niniejszym opracowaniu analiza migracji zagranicznych została zakończona na 2014 roku.

⁵ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosci-i-mieszkancow-2011/migracje-zagraniczne-ludnosci-nsp-2011,1,1.html>.

⁶ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-ludnosci/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-emigracji-z-polski>.

⁷ Z uwagi na zmiany administracyjne w analizowanym okresie, brak informacji dla roku 2002 o rozmiarach migracji zagranicznych dla obecnych powiatów: brzezińskiego, łęczyckiego i piotrkowskiego. W związku z tym okres analizy został ograniczony do lat 2003–2013.

**Tabela 6.5. Migracje zagraniczne w województwie łódzkim
w latach 2002–2014 (w osobach)**

Lata	Ogółem	Miasta	Wieś	Udział miast (w %)
	Imigracja			
2002	195	168	27	86,2
2003	187	145	42	77,5
2004	272	224	48	82,4
2005	312	254	58	81,4
2006	324	246	78	75,9
2007	509	371	138	72,9
2008	487	363	124	74,5
2009	576	438	138	76,0
2010	533	401	132	75,2
2011	504	377	127	74,8
2012	473	368	105	77,8
2013	459	363	96	79,1
2014	618	494	124	79,9
Emigracja				
2002	393	362	31	92,1
2003	360	334	26	92,8
2004	301	281	20	93,4
2005	513	475	38	92,6
2006	1462	1226	236	83,9
2007	984	839	145	85,3
2008	836	687	149	82,2
2009	468	389	79	83,1
2010	556	509	47	91,5
2011	551	486	65	88,2
2012	658	548	110	83,3
2013	1033	879	154	85,1
2014	962	818	114	85,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>.

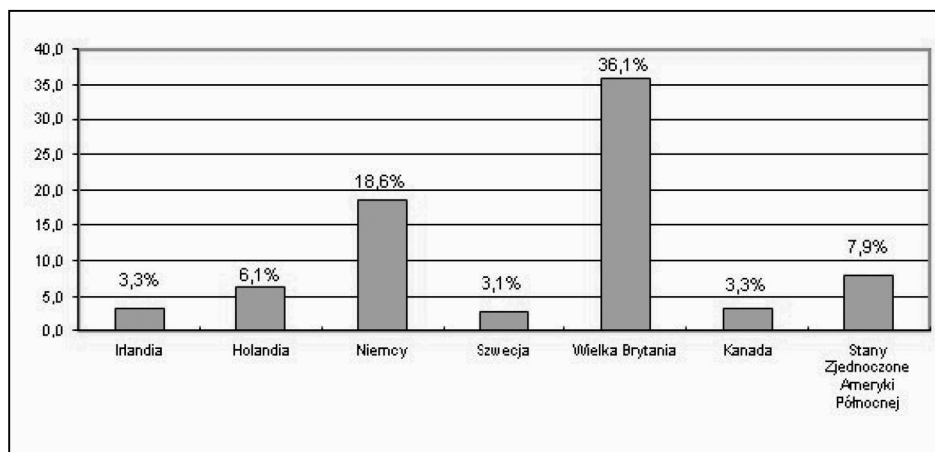
Znacznie mniej emigrantów (12,8%) jako powód wyjazdu wskazywało sprawy rodzinne. Rozpatrując salda migracji zagranicznych w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego (tab. 6.6.), można zauważyć, że w latach 2004–2014 łączny bilans przemieszczeń zagranicznych dla powiatów: brzezińskiego, łódzkiego wschodniego, miasta Piotrkowa Trybunalskiego, powiatu piotrkowskiego i rawskiego, przyjął niewielkie dodatnie wartości. Jednak natężenie przyrostu migracyjnego w tych powiatach nie przekraczało 1‰ w całym okresie. W pozostałych powiatach województwa, w większości lat badanego okresu, występowała przewaga odpływu nad napływem z zagranicy. Największym natężeniem ubytku charakteryzowały się powiaty: kutnowski, zduńskowolski, wieruszowski, miasto Łódź, radomszczański, pabianicki, łowicki. W latach 2004–2014 corocznie występował w powiatach ujemny bilans migracji zagranicznych. Łącznie w analizowanym okresie w wyniku ujemnego salda migracji zagranicznych ponad 2 osoby na 1000 mieszkańców straciły w wyniku migracji powiaty kutnowski oraz radomszczański.

Od 2009 r. w bazie GUS *Demografia* są dostępne dane odnośnie kierunków przemieszczeń zagranicznych w układzie wojewódzkim. Do krajów, które stanowią główne kierunki emigracji z województwa łódzkiego, należą Niemcy i Wielka Brytania (wyk. 6.3.). W latach 2009–2014 średnio rocznie ok. 60% wszystkich emigrantów z województwa kierowało się do tych dwóch państw. Na trzecim miejscu znalazły się USA (średnio rocznie ok. 8% udział w emigracji z województwa), natomiast w latach 2009–2014 ponad 3% mieszkańców województwa łódzkiego wyjeżdżało na stałe do Irlandii (3,3%) oraz Kanady (3,3%).

Tabela 6.6. Natężenie sald migracji zagranicznych na 1000 ludności w powiatach województwa łódzkiego w latach 2003–2013 (na 1000 ludności)

Powiaty	2014	Łącznie w latach 2004–2014
województwo łódzkie ogółem	–0,22	–1,4
bełchatowski	–0,2	–1,3
brzeziński	0,2	0,8
kutnowski	–0,4	–2,1
łaski	0	–1
łęczycki	–0,1	–0,5
łowicki	–0,1	–1,7
łódzki wschodni	–0,1	0,1
m. Łódź	–0,4	–1,8
m. Piotrków Trybunalski	0,1	0,5
m. Skierniewice	–0,2	–1
opoczyński	–0,1	–1,2
pabianicki	–0,3	–1,6
pajęczański	–0,2	–0,9
piotrkowski	0,1	0,5
poddębicki	–0,2	–0,1
radomszczański	–0,3	–2,4
rawski	0	0
sieradzki	–0,2	–1,1
skierniewicki	0	0,4
tomaszowski	–0,1	–0,7
wieluński	–0,3	–0,6
wieruszowski	–0,2	–1,7
zduńskowolski	–0,4	–1,8
zgierski	–0,1	–0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS; <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>.

Wykres 6.3. Kraje emigracji o średnim udziale przekraczającym 3% w latach 2009–2014

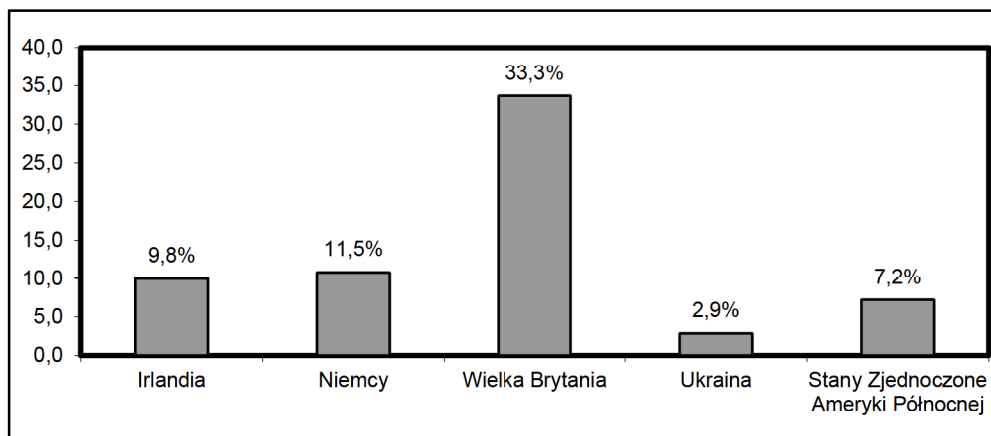
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

W przypadku imigracji również mieliśmy do czynienia z przewagą imigrantów z kontynentu europejskiego. W latach 2009–2014 najliczniejszą grupę wśród imigrantów stanowiły osoby przyjeżdżające z Wielkiej Brytanii (ok. 33,3% ogółu imigrantów średnio rocznie), a następnie z Niemiec (niespełna 11,5%) i Irlandii (9,8%). Średni udział Ukraińców wśród ogółu imigrantów przybywających do województwa łódzkiego w latach 2009–2014 nie przekraczał 3% (wyk. 6.4.). W przypadku imigrantów z krajów UE oraz Stanów Zjednoczonych i Kanady większość stanowiły osoby z polskim obywatelstwem, co sugeruje, że mamy do czynienia z migracją powrotną⁸.

Duże zróżnicowanie w rozmiarach imigracji między 2009 a 2014 r., szczególnie z głównych krajów emigracyjnych takich, jak Wielka Brytania i Irlandia jest skutkiem globalnego kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się w 2008 r. oraz spowodował, że część osób zdecydowała się na migrację powrotną do kraju. Ustabilizowanie sytuacji gospodarczej po 2010 r. w Europie spowodowało ponowny wzrost poziomu emigracji.

⁸ Ponad 90% osób przybywających z krajów UE ma obywatelstwo polskie.

Wykres 6.4. Kraje imigracji o średnim udziale przekraczającym 2,5% w latach 2009–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

Z danych NSP'2011 wynika, że w województwie łódzkim przebywało powyżej 3 miesięcy 3 069 imigrantów (co stanowi 7,7% wszystkich imigrantów przebywających w Polsce powyżej 3 miesięcy), głównie z krajów Europy Wschodniej i Azji. Największą diasporę stanowili przybysze z Ukrainy (441 osób), a następnie: Niemiec (226 osób), Rosji (203 osoby), Turcji (227 osoby), Litwy (196 osób), Chin (142 osoby) oraz Indii (130 osób).

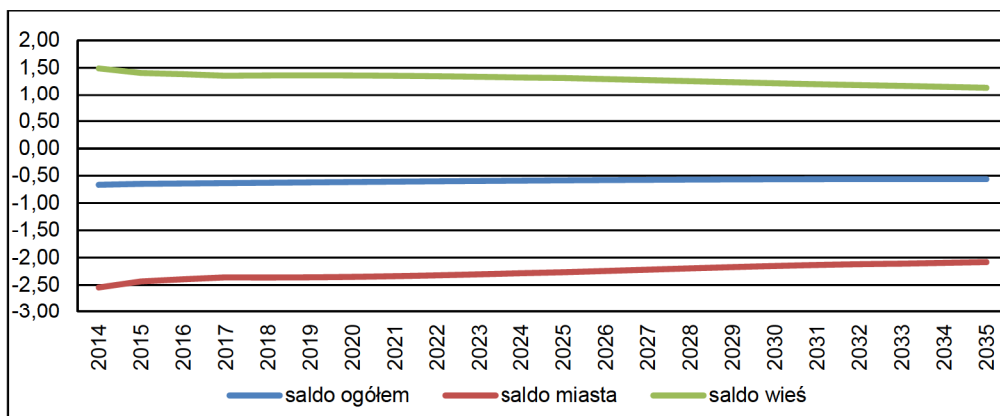
Województwo łódzkie nie jest jednak regionem, w którym cudzoziemcy decydują się na pozostanie dłużej, o czym świadczy odsetek imigrantów przebywających na terenie województwa dłużej niż rok. Z 3 069 osób niespełna połowa – 1 516 imigrantów – przebywało powyżej 12 miesięcy. Na podstawie danych ze Spisu Ludności i Mieszkań z 2011 r. wynika, że województwo łódzkie skupiało 5,6% ogółu imigrantów przebywających w Polsce powyżej 12 miesięcy. Dla porównania województwo mazowieckie 27,6%, a dolnośląskie, małopolskie i śląskie po ok. 9%. Regionalne różnice w napływie cudzoziemców wynikają m.in. z różnic w tempie rozwoju gospodarczego poszczególnych województw w kraju. Największy napływ imigrantów jest charakterystyczny dla obszarów o największym tempie wzrostu gospodarczego (Mazowsze, Małopolska i w Wielkopolska), co wskazywałoby na to, że szybki rozwój poszczególnych gałęzi gospodarki powoduje zwiększenie zapotrzebowania na pracowników.

6.4. Prognoza migracji dla województwa łódzkiego

W niniejszym punkcie zostaną zaprezentowane przyszłe rozmiary ruchu wędrownego w województwie łódzkim, oparte na prognozie opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w 2014 roku. W kwestii dotyczącej założeń migracji wewnętrznych i zagranicznych GUS przygotował trzy warianty wielkości przyszłych migracji wewnętrznych i zagranicznych, które różnią się między sobą tempem spadku poziomu migracji. Jednocześnie każdy z tych wariantów zakłada, że rozmiary przemieszczeń wewnętrznych (napływ i odpływ) i zewnętrznych (emigracja i imigracja) osiągnięte w 2035 r. będą utrzymywać się na tym samym poziomie do 2050 roku. W związku z tym, analiza przyszłych rozmiarów migracji została ograniczona do 2035 roku. Za najbardziej prawdopodobny został uznany przez ekspertów wariant średni. Według tego wariantu, częstość migracji stanowić będzie średnią intensywność migracji, jaka występowała w latach 2009–2012. W przypadku województw przyjęto dotychczasową strukturę terytorialną przemieszczeń wewnętrznych (jaka występowała w latach 2008–2012), przy uwzględnieniu wartości prognozy dla całego kraju. W odniesieniu do migracji zagranicznych założono, że po 2035 r. Polska osiągnie zerowe saldo migracji zagranicznych na pobyt stały, które zostanie przyjęte dzięki wzrostowi strumieni imigracji przy stałym poziomie emigracji. Prognoza migracji zagranicznych dla województw została oparta na dotychczasowej strukturze terytorialnej wyjazdów za granicę i przyjazdów z zagranicy, z uwzględnieniem prognozowanych wartości imigracji oraz emigracji ogółem dla Polski. Współczynniki imigracji i emigracji do i z danego województwa wyznaczono jako średnie udziały migracji zagranicznych do i z danego województwa w migracji do i z całego kraju w latach 2008–2013.

Odnosnie prognozowanych wartości sald migracji wewnętrznych w województwie łódzkim (wyk. 6.5.), do 2035 r. jest przewidywany stały ubytek migracyjny ludności, którego bezwzględne rozmiary będą się zmniejszać. Natężenie tego ubytku będzie niewielkie i w latach 2014–2035 nie powinno przekraczać 1 mieszkańca na 1000 ludności. Ubytek ludności na skutek migracji wewnętrznych będzie dotyczył wyłącznie mieszkańców obszarów miejskich, zaś na wsiach województwa utrzyma się dodatni przyrost migracyjny. W latach 2014–2035 w miastach województwa łódzkiego średnioroczne natężenie ubytku migracyjnego ma kształtować się na poziomie ok. 2 osób na 1000 ludności, zaś częstość dodatniego przyrostu migracyjnego na wsi w tym okresie, średnio rocznie wynosić będzie nieco powyżej 1‰.

Wykres 6.5. Saldo migracji wewnętrznych (na 1000 ludności) w latach 2014–2035

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Prognozy Demograficznej Ludności na lata 2014–2050* GUS; dostępna na stronie: www.stat.gov.pl.

Rozmiary migracji zagranicznych w perspektywie 2035 r. będą się charakteryzować niewielkimi wartościami zarówno bezwzględnymi, jak i względnymi. W latach 2014–2035 w wyniku przewagi emigracji nad imigracją województwo łódzkie ma stracić 2 062 mieszkańców. Przewiduje się, że ujemne wartości salda migracji zagranicznych się zmniejszą, a od 2031 roku bilans migracji zagranicznych przyjąć ma wartość dodatnią, która do 2035 r. będzie systematycznie się zwiększać. Ten dodatni przyrost migracyjny zostanie osiągnięty przez przewagę napływu na obszary wiejskie, które już od 2014 r., mają się charakteryzować dodatnim saldem migracji zagranicznych. W przypadku miast natomiast, ujemne saldo migracji ma się utrzymać aż do 2031 roku. Jednak przyrost migracyjny po 2031 r. będzie niewielki i nie przekroczy 0,1 osoby na 1000 mieszkańców województwa (wyk. 6.6.).

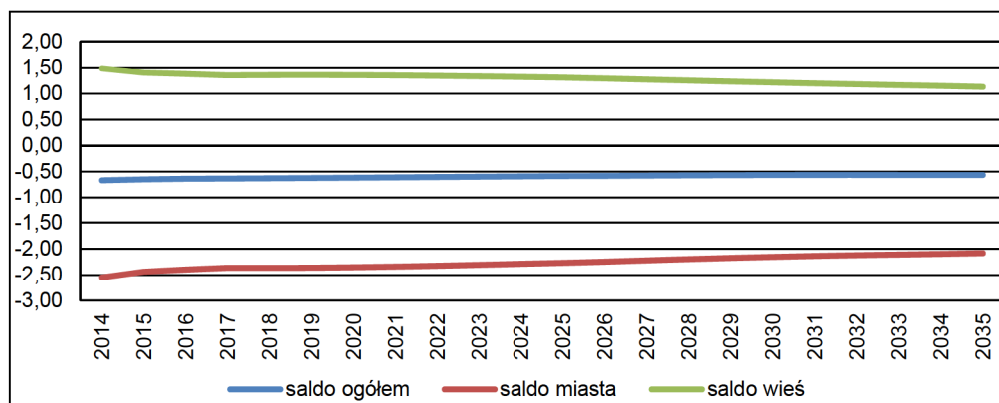
Jednak dodatni przyrost migracji zagranicznych może być wyższy za sprawą rosnącej liczby napływających do Polski Ukraińców, starających się o pracę. W 2015 r. Ukraińcy stanowili ok. 80% wszystkich zatrudnionych imigrantów w Polsce. Spośród 65 786 wydanych zezwoleń na pracę w 2015 r. 1 305 zostało wydanych w województwie łódzkim, z czego 910 dla Ukraińców. W bieżącym roku liczba pracujących obywateli Ukrainy będzie znacznie większa, gdyż tylko dwóch pierwszych kwartałach 2016 r. zostało wydanych obywatelom Ukrainy 1 141 zezwoleń na pracę na terenie województwa łódzkiego⁹.

Ponadto, część obywateli państw byłego ZSSR (Ukraińcy, Białorusini, Rosjanie, Mołdawianie i Gruzini) może podjąć pracę w Polsce na podstawie oświad-

⁹ Informacje dostępne na stronie MPiPS <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> stan na dzień 02.12.2016.

czenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca wydanego przez pracodawcę¹⁰. Liczba wydawanych oświadczeń jest znacznie większa niż zezwoleń na pracę. W 2015 r. w całym kraju w urzędach pracy zarejestrowano ponad 782 tys. oświadczeń, a w pierwszym półroczu 2016 r. już 634 tys. z czego 5,9% dotyczyło oświadczeń wydanych przez przedsiębiorców z województwa łódzkiego. Spośród 37,6 tys. oświadczeń wydanych w województwie łódzkim, 36,7 tys. zostało wydane Ukraińcom. Jednak rynek pracy w regionie jest znacznie mniej atrakcyjny dla cudzoziemców ze wschodu w porównaniu z województwem mazowieckim (33% wszystkich oświadczeń w Polsce) czy dolnośląskim i wielkopolskim (ok. 9%) oraz małopolskim (ok. 7%). Większość imigrantów pracuje w dużych miastach tych województw (m.in. Warszawie, Krakowie, Tarnowie, Wrocławiu, Legnicy, Katowicach) (Kaczmarczyk, Stefańska, Tyrowicz 2008). Warto zaznaczyć, że przywołane dane odnośnie zatrudnienia legalnego cudzoziemców nie pokazują rzeczywistej skali zatrudnienia imigrantów w naszym kraju. Wynika to przynajmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, brak jest statystyki dotyczącej liczby faktycznie zatrudnionych obywateli na podstawie oświadczeń pracodawców o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca. Po drugie, brak jest danych o rozmiarach zatrudnienia imigrantów w „szarej strefie”. Większość szacunków dotyczących rozmiarów nielegalnego zatrudnienia jest oceniana na kilka tysięcy osób (100–200 tys.) (Fihel, Kaczmarczyk 2013).

Wykres 6.6. Saldo migracji zagranicznych (na 1000 ludności) w latach 2014–2035

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Prognozy Demograficznej Ludności na lata 2014–2050 GUS*, 2014, dostępna na stronie: www.stat.gov.pl.

¹⁰ Przez okres do 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy.

6.5. Podsumowanie

Przedstawione dane jednoznacznie wskazują na utrzymywanie się niekorzystnej sytuacji w województwie łódzkim, jeśli chodzi o saldo migracji (zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych). Należy jednak zdawać sobie sprawę, że dane z rejestrów meldunkowych nie oddają całej skali przepływów migracyjnych w poszczególnych latach. Fakt ten wynika z niedopełniania obowiązku meldunkowego bądź dokonanie go z dużym opóźnieniem przez sporą część migrantów. W rzeczywistości wielkość napływów do najbardziej atrakcyjnych powiatów województwa łódzkiego może być znacznie większa. Ponadto, fakt przeprowadzki mógł nastąpić znacznie wcześniej niż formalna przeprowadzka (Śleszyński 2012). W związku z niedoskonałością analizowanych danych statystycznych, obliczone na ich podstawie wskaźniki odzwierciedlają jedynie główne trendy w ruchu migracyjnym w analizowanym okresie.

W latach 2002–2015 mieliśmy do czynienia z trwałym dodatnim przyrostem migracyjnym ludności, głównie w powiatach sąsiadujących ze stolicą województwa – Łodzią. Powiaty takie, jak: brzeziński, łódzki wschodni, pabianicki, zgierski poza dodatnim bilansem przepływów migracyjnych charakteryzowały się również wysokimi wartościami współczynnika efektywności migracyjnej. Świadczy to o koncentracji procesu suburbanizacji na terenach powiatów wokół Łodzi, co nie pozostaje bez wpływu na umocnienie się regresu demograficznego miasta. W przypadku stolicy województwa, która charakteryzuje się trwałym ujemnym bilansem przemieszczeń, mamy do czynienia z utratą przez miasto osób o stosunkowo wyższych dochodach i często lepiej wykształconych (Kałuża-Kopias 2015). Założenia prognozy wskazują na utrzymywanie się w przyszłości takiej samej struktury terytorialnej przemieszczeń (wewnętrznych i zagranicznych) w województwie. Wydaje się, że przyjęte założenia odnośnie do kierunków zmian są bardzo prawdopodobne.

W wyniku odpływu ludności z Łodzi na zurbanizowane obszary bezpośrednio ją okalające już dziś mamy do czynienia z korkami ulicznymi, które wydłużają czas dojazdów do pracy i powrotów z pracy, zmniejszeniem się wpływów z podatków na korzyść gmin ościennych, pogorszeniem się czystości powietrza.

Bibliografia

- Fihel A., Kaczmarczyk P. (2013), *Migracja a polski rynek pracy*, artykuł dostępny na stronie <http://www.instytutobywatelski.pl/wp-content/uploads/2013/09/demografia.pdf#page=113>.
- Holzer J. Z. (2003), *Demografia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Janiszewska A. (2015), *Depopulacja ludności w województwie łódzkim*, [w:] *Procesy demograficzne w województwie łódzkim w XXI wieku*, P. Szukalski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 11–32.
- Kaczmarczyk P., Stefańska R., Tyrowicz J. (2008), *Cudzoziemcy w Polsce*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa, tekst dostępny na stronie: http://fs.ngo.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/biuletyny_fise/Biuletyn_FISE_kwiecien_2008_cudzoziemcy.pdf
- Kałuża D. (2006), *Migracje seniorów w Polsce*, [w:] *Ludzie starzy w polskim społeczeństwie w pierwszych dekadach XXI wieku*, J.T. Kowaleski (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 151–174.
- Kałuża D. (2008), *Ruch wędrowniczy ludności w Łodzi*, [w:] *Problemy demograficzne społeczności łódzkiej w aspekcie społeczno-ekonomicznym i zdrowotnym*, J. T. Kowaleski (red.), t. 1, Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 67–82.
- Kałuża-Kopias D. (2010b), *Migracje wewnętrzne a poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych największych miast Polski*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica” 2010, z. 237, 29–42.
- Kałuża-Kopias D. (2010a), *Migracje wewnętrzne w Łodzi na tle wybranych największych miast w Polsce*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica” 2010, z. 35, 199–217.
- Kałuża-Kopias D. (2011), *Migracje seniorów w największych miastach w Polsce*, [w:] *Przestrzenne zróżnicowanie starzenia się ludności Polski, przyczyny etapy następstwa*, T.J. Kowaleski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 69–107.
- Kałuża-Kopias D. (2015), *Migracje w województwie łódzkim*, [w:] *Procesy demograficzne w województwie łódzkim w XXI wieku*, P. Szukalski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 109–144.
- Liszewski S. (2005), *Delimitacja obszaru metropolitalnego Łodzi*, [w:] *Obszar metropolitalny Łodzi – wyzwania i problemy*, K. Bald, T. Markowski (red.), „Biuletyn KPZK PAN” 2005, z. 215, 25–47.
- Markowski T., Marszał T. (2007), *Metropolie – obszary metropolitalne – metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*, „Biuletyn KPZK PAN” 2007, Warszawa.
- Migracje zagraniczne ludności, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań* (2013), Główny Urząd Statystyczny Warszawa, opracowanie dostępne na stronie: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosci-i-mieszkani-2011/migracje-zagraniczne-ludnosci-nsp-2011,1,1.html>.
- Mikulec A. (2008), *Próba delimitacji obszaru metropolitalnego Łodzi na przykładzie ruchu wędrowniczy ludności w latach 1989–2007*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź.
- Obraniak W. (2007), *Ludność Łodzi i innych wielkich miast w Polsce w latach 1984–2006*, Główny Urząd Statystyczny (2014), Łódź.
- Prognoza ludności na lata 2014–2050*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, opracowanie dostępne na stronie: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r,1,5.html>.

- Raźniak P. (2006), *Migration processes in Polish selected metropolitan areas in the years 2000–2005*, „Bulletin of Geography” (Socio-Economic Series) 2006, no. 8.
- Strzelecki Z. (1989), *Cykl życia rodziny a migracje*, „Monografie i Opracowania” 1989, SGPiS, Warszawa.
- Szukalski P. (2012), *Sytuacja demograficzna Łodzi*, Wydawnictwo Biblioteka, Łódź.
- Szukalski P. (red.) (2015), *Procesy demograficzne w województwie łódzkim w XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s.171.
- Śleszyński, P. (red.) (2012), *Spółeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza. Trendy Rozwojowe Mazowsza*, 3.
- Śleszyński P. (2013), *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, „Przegląd Geograficzny” 2013, nr 85, 2, 173–197.